

די אנשים כדי לעשות מחיצה עד התחום מממש] ובמספר האנשים המצויים לא היה די אלא לעשות מחיצה עד שתי אמות סמוך לתחום, ושנינו במשנה לקמן [דף נב:]: מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס מעבר לארבע אמות שלו; רבי אליעזר אומר שתיים [אם יצא חוץ לתחום שתיים [אמות] יכנס לתחום העיר ויהיה כבני העיר [וייתבאר טעמו לקמן דף מה.]; אבל יצא שלש אמות חוץ לתחום לא יכנס. ונמצא, שלדעת רבי אליעזר די לו לרב נחמיה לילך בתוך מחיצות בני האדם עד שתי אמות, ומשם יכנס לתחום העיר מטעמו של רבי אליעזר; אבל לדעת חכמים אין יכול ליכנס אלא אם כן יש לו מחיצות עד התחום ממש.

וכיון שכן יש לומר דקא מיבעיא ליה לרב חסדא: הלכה כרבי אליעזר או אין הלכה כרבי אליעזר, וזו היא שאלתו ששאל את רב נחמן.

ופשטינן: פשיטא בדלא מלו גברי עסקינן, וספיקו היה אם הלכה כרבי אליעזר.

יטיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא, ויטיב רבא קמיה דרב נחמן [בר יעקב, ריטב"א] באותה שעה שבא רב חסדא אל רב נחמן בר יצחק, וכשראו אותו מעשה אמר שאל ליה רב נחמן בר יצחק לרבא:

מאי קא מיבעיא ליה לרב חסדא שלא הורה בעצמו לעשות כן? כי יתכן לפרש דעתו בשני אופנים:

א. אילימא [האם נאמר] בדמלו גברי עסקינן [שהיו די אנשים שעירבו כדי לעשות מחיצה ממקומו של רב נחמיה ועד התחום ממש] וקא מיבעיא ליה לרב חסדא: הלכתא כרבן גמליאל שהיקף מחיצות כגון אלו שלא שבת בהן הרי הן לו כארבע אמות,

א-תמ או אין הלכה כרבן גמליאל, וזו היא שאלתו ששאל את רב נחמן.

ב. או דילמא, אילו היו די אנשים כדי לעשות מחיצה עד התחום ממש לא היה מסתפק רב חסדא, שפשוט לו שהלכה כרבן גמליאל; אלא בדלא מלו גברי עסקינן [שאינן

עומקו של גיא — והיא הנעלמת, [צלע א']. הצלע השנייה: מן המקום בו עמדת בתחילה ועד המקום שהגעת, ואורכה ידוע לך על ידי המדידה, [צלע ב'].

הצלע השלישית האלכסונית: מן המקום שאליו הגעת על שפת הגיא ועד הנקודה שנקבעה בעומקו של גיא, [צלע ג'], ואורכה הרי ידוע לך, שהוא שוה למדת צפיית השפופרת. וכיון שידוע הנך אורכן של שתיים מצלעות המשולש, ונעלמת ממך צלע אחת, הרי ידעת עומקו של גיא שהיא הצלע הנעלמת.

וקבע לעצמך נקודה מסוימת בעומקו של גיא בקו ישר ממקום עמידתך, וצפה בשפופרת על אותה נקודה.

ב. התרחק "לאורך" שפת הגיא עד שתבחין שאם תתרחק עוד מעט לא תראה את אותה נקודה שבקרקעית הגיא.

ג. מדוד את המרחק שמן המקום בו עמדת בתחילה, ועד המקום בו עמדת כשכלתה צפיית השפופרת לעבר אותה נקודה.

והרי לפניך משולש דמיוני:

הצלע האחת: מן המקום בו עמדת בתחילה, ועד הנקודה שבעומקו של גיא — שהיא היא

דאי סלקא דעתך בדמלו גברי עסקינן, וספיקו
היה אם הלכה כרבן גמליאל או לא, וכי מאי
תיבעי ליה לרב חסדא?!

והרי, האמר רב [לעיל דף מב:]: הלכה כרבן
גמליאל בדיר וסהר וספינה?!

אלא ודאי בדלא מלו גברי עסקינן, ודרבי
אליעזר קמביעיא ליה.

דיקא נמי כפי שפירשנו, שאין מחיצת בני
האדם מגעת אלא עד סמוך לתחום.

דהרי קאמר ליה רב נחמן לרב חסדא: עשה
לו מחיצה של בני אדם "ויכנס", מאי
"ויכנס" [כלומר: למה הוסיף רב נחמן לומר
"ויכנס"] וכי לאו למימרא דרב נחמן הכי
קאמר: עשה לו מחיצה של בני אדם ובתוכן
יבוא עד סמוך לתחום, "ויכנס" מאותו מקום
לתחום העיר אף בלא מחיצה?!

והשתא הדרין לעיקר דברי רב נחמן:

איתיביה עוד רב נחמן בר יצחק לרבא על
דברי רב נחמן בר יעקב שהתיר לעשות
מחיצה בשבת, ממה ששינונו:

נפל דופנה של סוכה ביום טוב, לא יעמיד
בה במקום הדופן אדם ובהמה וכלים,
ואפילו לא יזקוף את המטה כדי לפרוס עליה
סדין במקום הדופן ואף שאינו נראה אלא
כמכוין לפנות את הסוכה, לפי שאין עושין
אהל עראי בתחילה [כלומר: אהל חדש ולא
תוספת לאהל קיים] ביום טוב ואין צריך
לומר בשבת, ובכלל איסור עשיית אהל אף
עשיית מחיצה.

וכיון שכן האיך התיר רב נחמן לעשות
מחיצה בשבת [ריטב"א]?!

אמר ליה רבא לרב נחמן בר יצחק: את
אמרת לי מהא [אתה מוכיח מברייתא זו]
שאסור לעשות מחיצה ביום טוב או בשבת,
ואנא אמינא לך מהא ברייתא שמותר לעשות
מחיצה ביום טוב או בשבת [ריטב"א].

שהרי שינונו בברייתא: עושה אדם את הכירו
דופן של סוכה, כדי שיאכל וישתה וישן
בסוכה [שעיקר מצותה של סוכה בשלשה
דברים אלו, רש"י], ויזקוף את המטה ויפרוס
עליה סדין כדי שלא תפול המה על המת ועל
האובליון, הרי שמותר לעשות מחיצה.

ופריך תלמודא: אם כן קשיין שתי ברייתות
אלו אהדדי, דמחד ברייתא משמע שמותר
לעשות מחיצה, ומאידך ברייתא משמע
שאסור? [נתבאר על פי רש"י].²⁸

ומשינין: לא קשיא הברייתות זו על זו,
דלכולי עלמא אסור לעשות מחיצה, ומיהו
במחיצת עראי פליגי הברייתות.

הא ברייתא — שמתרת — רבי אליעזר היא
דמתיר מחיצת עראי.

והא ברייתא — שאוסרת — רבנן היא
שאוסרים אף עשיית מחיצת עראי. [על פי
פירוש הריטב"א, שלפי סברת הגמרא השתא
פליגי הברייתות במחיצת עראי. ולפי שיטת
רש"י דלקמן, אפשר דפליגי בכל מחיצה].

דתנן: דרך חלונותיהם שכשהיו רוצים

נחמן "קשיין אהדדי", כלומר: וליטעמיך שאתה

28. והריטב"א פירש: רבא הוא שאמר לו לרב

חכמים לא התירו לעשות מחיצה חדשה, ועדיין תיקשי הברייתות אהדי?!

אלא — מכח קושיא זאת — מפרשינן לשתי הברייתות **דלא קשיא** באופן אחר. והוא, דשתי הברייתות סוברות מותר לעשות מחיצת עראי בשבת ויום טוב; ומיהו דופן סוכה שהסוכה נכשרת בה אסור לעשותה, ושתי הברייתות חלוקות אם יכשר אדם להיות דופן לסוכה [נתבאר על פי משמעות רש"י, ולקמן בהערה יתבאר שפירוש זה קשה טובא].

הא ברייתא שפוסלת אדם להיות דופן לסוכה **כרבי מאיר** היא, ולפיכך מותר להעמיד אדם במקום הדופן.

והא ברייתא שמכשרת אדם להיות דופן לסוכה **כרבי יהודה** היא.

דתניא: עשאה לבהמה דופן לסוכה, רבי מאיר פוסל, ורבי יהודה מכשיר. וכיון שכן מיושבת סתירת הברייתות:

רבי מאיר דקא פסיל התם בהמה, אלמא לא מחיצה היא, ולפיכך **הכא שרי** להעמיד אדם כדופן לסוכה [שאדם ובהמה שוין לענין זה לפי סברת הגמרא עכשין], **דלאו מידי קא עביד**.

ורבי יהודה דקא מכשיר התם בהמה אלמא מחיצה היא, ולפיכך **הכא אסר** להעמיד אדם או בהמה וכל שכן כלים כדופן לסוכה²⁹.

לסוגרן היו סוגרין אותן בחתיכת עץ שהיו שמים על פתח החלון, והוא הנקרא "פקק החלון"; ושנינו במשנה:

פקק החלון:

רבי אליעזר אומר: בזמן שקשור הפקק לחלון קודם סגירת החלון בו ואף תלוי הוא ואינו נגרר על פני הקרקע שהחבל שהוא קשור בו אינו מגיע עד לארץ **פוקקין בו, ואם לאו אין פוקקין בו**, אף שאין זו אלא מחיצת עראי, שהרי סופו לחזור ולפותחו.

וחכמים אומרים: בין כך ובין כך **פוקקין בו** כיון שאינה אלא מחיצת עראי.

הרי שנחלקו רבי אליעזר וחכמים בעשיית מחיצת עראי בשבת.

ומקשינן עלה: **והא איתמר עלה דההיא משנה**: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

הכל מודים שאין עושין אפילו אהל עראי בתחילה ביום טוב ואין צריך לומר בשבת. לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים אלא להוסיף — כגון פקק החלון שאינו אלא תוספת בעלמא על מחיצה קיימת — **שרבי אליעזר אומר**: אין מוסיפין ביום טוב ואין צריך לומר בשבת; **וחכמים אומרים**: מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביום טוב.

וכיון שכן, אי אפשר לומר שהברייתא המתרת לעשות את חבירו דופן לסוכה ולזקוף את המטה, רבנן היא, שהרי אף

29. ביאר רש"י: שתירוץ הגמרא קשה טובא, שהרי באותה ברייתא דקתני "עושה אדם את

מוכיח לי מברייתא שאסור, והרי מאידך יש ברייתא שמתרת, ועל כרחך תפרש כפי שמפרשת הגמרא בסמוך, ואם כן לא קשיא מידי.

ותמהינן עלה: **ותיפברא** דאפשר לפרש טעם הברייתא שמתרת לעשות את חבירו דופן לסוכה ולזקוף את המטה הוא משום שסוברת הברייתא כרבי מאיר שפוסל בהמה כדופן לסוכה?!

והרי **אימר דשמעת ליה לרבי מאיר** לפסול, **בבהמה**, ומשום דחיישינן שמא תברח; אבל **אדם** ["עושה אדם את חבירו דופן לסוכה"] שיש בו דעת לעמוד, **וכלים** ["ויזקוף את המטה ויפרוס עליה סדין"], **מני שמעת ליה** שאינם כשרים כדופן לסוכה?!

ותו קשה על תירוצך זה: רבי מאיר — שאנו אומרים לפי דעתו, שבהמה והוא הדין אדם הפסולין לסוכה, מותר להעמידם כדופן לסוכה ואין בו משום איסור מחיצה — **אליבא דמאן?**

אי אליבא דרבי אליעזר בברייתא דפקק החלון?

והרי **להוסיף על מחיצת עראי נמי אסר**, וכל שכן שאוסר לעשות מחיצת עראי בתחילה ואף אם אין נכשרת הסוכה בכך.

אלא אליבא דרבנן שמתירין לפקוק את החלון משום דהוי מחיצת עראי.

אף זה לא יתכן, שהרי **אימר דאמרי רבנן**, **להוסיף על מחיצת עראי** וכמו בפקק החלון, אבל **לכתחילה** וכהעמדת דופן לסוכה **מני אמור?**!

אלא כך יש ליישב סתירת הברייתות:

הא והא רבנן [בברייתא דפקק החלון] האוסרים לעשות מחיצת עראי לכתחילה ומתירים להוסיף.

וכלים אכלים [שבברייתא אחת קתני: ולא יזקוף את המטה לפרוס עליה סדין, ובברייתא שניה קתני: ויזקוף את המטה ויפרוס עליה סדין] **לא קשיא**:

הא ברייתא דאסר מיירי בדופן שלישית שנפלה, [דבשתי דפנות אין קרוי אהל, וכשעושה דופן שלישית הוי ליה אהל, ומודים רבנן שאין עושין אהל עראי בתחילה, רש"י].

והא ברייתא דשרי מיירי שמעמיד את המטה במקום דופן רביעית, שהואיל ובלאו דופן זה הוי אהל, אינו אלא תוספת בעלמא, ושרי.

דיקא נמי שהברייתא שאוסרת להעמיד מטה מיירי שמעמידה כדופן שלישית, מדקתני **נפל "דופנה"** לא יעמיד, ומשמע דופן שהסוכה נכשרת בה והיינו דופן שלישית, דאילו דופן רביעית אינה נצרכת להכשר סוכה ודי לה בשלש דפנות, **שמע מינה**.

אלא אדם אדם [שבברייתא אחת קתני: נפל תמ-ב דופנה לא יעמיד בה אדם; ובברייתא שניה קתני: עושה אדם את חבירו דופן] עדיין **קשיא**, שאין לומר כמו שתירצנו לגבי כלים שעושהו דופן רביעית לסוכה, כיון שבברייתא המתרת קתני: "כדי שיאכל וישתה וישן", הרי שעל ידי האדם הוכשרה הסוכה למצוותיה, ועדיין תיקשי ברייתות אהדדי?!

אדם אדם נמי לא קשיא:

כאן — בברייתא האוסרת להעמיד אדם כדופן — שהעמידו את האדם **לדעת** העומד, ולהכי אסור אף שאין דרך בנין בכך,